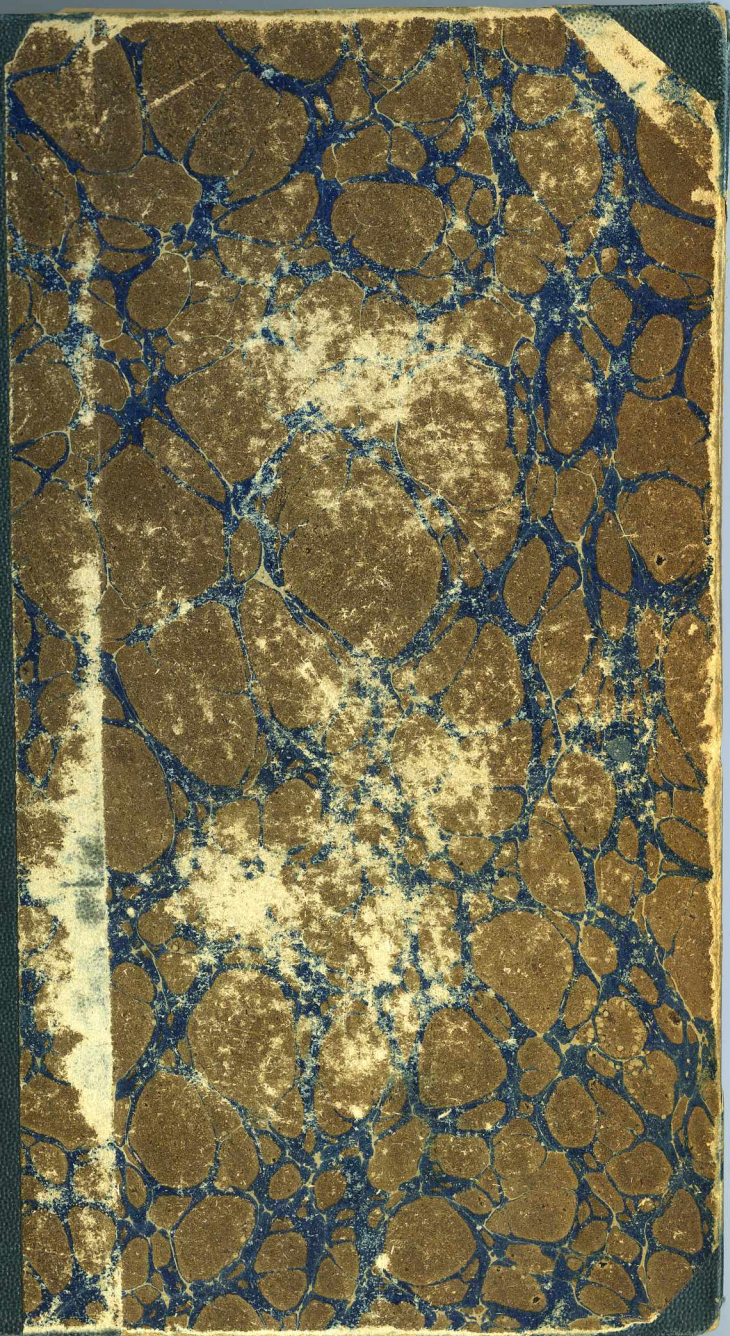

Politikai
röpiratok.

159.

153
1415 A

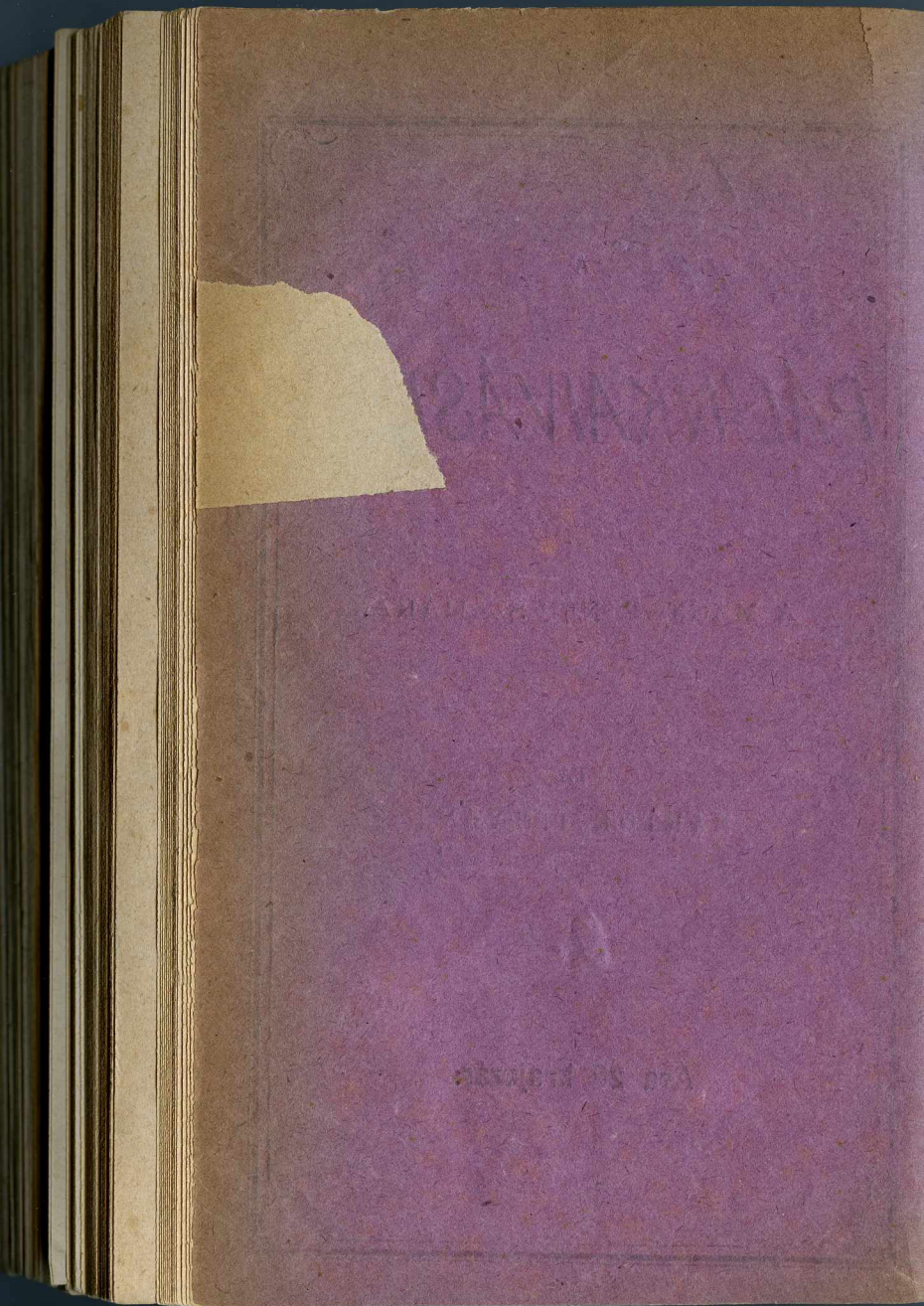
PÁLINKAIVÁSRÓL.

A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA.

IRTA :
BARTÓK ISTVÁN.

6.

Ára 20 krajczár.

A

PÁLINKAIVÁSRÓL.

A MAGYAR NÉP SZÁMÁRA.

IRTA:

BARTÓK ISTVÁN.

JÁSZBERÉNYBEN,
NYOMATOTT SZALAY IVÁN KÖNYVNYOMDÁJÁBAN.
1879.

I.

Fekete halál ; sárga halál; veres krokodil.

A folyó év elején ugyancsak megijesztett mindnyájunkat az a hír, hogy a pestis, a fekete halál felénk kullog. Elborzadtunk már a hírére is, mert még csak biztosan találó orvosságot sem tudunk ellene. Kapkodtak is fűhöz-fához az ország vezetői, csakhogy életünknek és boldogságunknak e kegyetlen ellensége át ne lépje országunk határát. Annál nagyobb volt bennünk a félelem, mert hiszen a kolerát még el sem feledtük; alig volt még hatszor zöldelő vetésünk azóta, hogy az a sárga halál pusztította hazánk népét.

Mind a sárga, mind a fekete halálnál az a legborzasztóbb, hogy egyszerre leüti az embert, úgy hogy alig szusszant többé s a ki reggel a legjobb egészséggel kelt is fel, nem lehet bizonyos a felől: nem lesz-e estére kiterítve? Ha ez a sárga-fekete halál nem ily röviden végezne az ember életével, fa-batkát sem adnánk rá, föl sem vennénk egyiket sem. Hogy igaz a mit mondok, egy példával be is bizonyítom.

Az ázsiai pestisnél és koleránál is pusztítóbb a részegeskedés és pálinkaivás, úgy, hogy mai napság ezt is igaz lélekkel pestisnek lehetne nevezni: és fél-e ettől valaki? Megszoktuk, fel se tűnik, fel se vesszük. Pedig hány embert visz ez is sírba naponként, néha egyenes, néha kerülő uton! Nagytás nélkül lehet mondani, hogy a pálinkaivás, több kárt tesz, mint akár a sárga, akár a fekete halál; mert igaz, hogy ha ezek közül akár egyik, akár másik beüt, csak úgy dőlnek

rendre az emberek, mint a fűszál kaszáláskor: de csak bizonyos ideig és hála az égnek, harmincz, ötven, száz évben mutatkozik egyszer; míg a pálinkaivás szünet nélkül, éjjel-nappal, egyik órában úgy, mint másokban, egyik napon úgy mint a másikon, egyik évben úgy, mint a másokban pusztítja az embereket. Talán hamarább lehetne megszámlálni az égen ragyogó csillagokat, mint azon rémséges sok kárt, betegséget, halálesetet, veszedelmet, gyilkosságot, istenbántást, boldogtalanságot, koldusbotra jutást és keserű könyeket, melyek a pálinkaivásból származnak. Olyan a pálinka, mint a krokodil, az afrikai híres ragadozó állat, mely élve, mindenestől elnyeli az embereket. A pálinka is elragad, elnyel mindent: jószágot, egészséget, életet, boldogságot, szerencsét és üdvösséget. A krokodilt a pogány népek istennek tartották és még embertársaikat is feláldozták neki. Nem így tesz-e a részeges ember is? nem ilyen bálvány-istennek tartja-e ő is a pálinkát, melyért feláldozza feleségét, gyermekét, jószágát, boldogságát még saját életét is? A pálinkaivás, a részegeskedés mai napság olyan mint egy undok seb, melyből mindenféle csunyaság folydogál.

Nyájas olvasóm! bizonyosan ismeretes előtted a dúsgazdagról és a nyomorult Lázárról szóló szép példaszép. A dúsgazdag összetett kézzel kérte Ábrahámot a kínok helyén, hogy küldjön el valakit a holtak közül rokonaihoz, elbeszélni nekik, hogy bűnös élete után mily sorsra jutott, nehogy ők is így járjanak. Óh ha sírjaikból felkelhetnének azon szerencsétlenek is, kik a pálinkaivás által megrontották és elvesztették testöket, lelköket és mindenöket: bizonyosan ők is összetett kézzel kérnének minket arra, hogy a pálinkaivástól őrizkedjünk!

A mit az ily szerencsétlenek mondanának a pálinkaivásról, majd elbeszélem én azt nyájas ol-

vasóm, úgy a mint azt az életben naponként láthatjuk és tapasztalhatjuk.

Ha valaki nyaktörő árok felé tart, a felebaráti szeretet úgy kívánja, hogy őt a bajra figyelmeztessük: ilyen nyaktörő árok felé haladnak azok is, a kiknek a pálinka mindennapi kenyerek, sőt tán még annál is előbb való. Kimondom kereken, hogy a pálinkaivás, főképen pedig azon bűdös víz ivása, melyet lebutjokban és falusi korcsmákban árulnak s pálinkának csufolnak, veszedelmes és káros cselekedet, rosszabb az a patkányméregnél. Elborzad az ember, ha meggondolja, hogy ez a gonosz ital, hány embert, hány nemzetséget, hány falut tesz szerencsétlenné. A legnagyobb szárazság, a legijesztőbb árvíz, a legkeményebb jégverés nem tesz annyi kárt a világon, mint most a pálinka-ivás. Ijesztő módon elvan az már terjedve mindenfelé. Fáj a szívünk, mikor látjuk, hogy hány ember nem veszi be az okos szót; hány ember nem lát világos nappal is, pedig ép szeme van és úgy gondolkozik, mintha gyömbérből volna az esze. Nem irigység, nem haszonlesés, hanem a tiszta jóakarát és felebaráti szeretet szól belőlem, midőn arra kérlek szeretett atyámfia: hagyj fel a pálinkaivással, hagyj fel a a korcsmázással! Hogy miért kérlek erre: megérted, ha e kis könyvet végig olvasod.

2.

Honnét került a pálinka? mire használták kezdetben az asszonyok? hát aztán az orvosok? hol árulták először? mikor vitték a korcsmába? kik hozták be rendes italképen? miből készítik a tiszta pálinkát? hát a bunda pálinkát? mint szedik rá a tudatlan embert? Javára válik-e a szegény embernek, hogy roszbuzából és krumpliból pálinkát főznek? hát már holnap hova jutunk?

A pálinka nyolcz-kilencz száz esztendővel ezelőtt Arábiából, egy pogány országból került.

Meg is látszik rajta, mert igazán vad, pogány egy-készítmény. Az első készítő nevét, sem helyét a hol lakott, nem jegyezte föl az írás. De nem kár érte, bár a készítményét sem ismertük volna meg soha. Kezdetben nem itta azt senki; a kutyákat ölték vele. Csakugyan most is, ha a kutyának jócskán adunk belőle, megbetegszik, sőt meg is döglök tőle. Hanem azt vették észre az arabok, hogy ez a mérges víz az ember bőrét felégeti s úgy megpirosítja, mint a tűz a szalonna-bőrt, azért elnevezték alkoholnak, vagyis pirosítónak. A pálinkának most is ez a tudományos neve. Az asszony-népség pedig már akkor is olyan volt mint a minő most: fűhöz-fához kapkod, csak hogy szép legyen, — próbát tettek tehát az alkohollal is és a kik piros arcúak akartak lenni, ezzel kenegették magukat. De csakhamar leesett az álluk, látván, hogy a pálinkától nem szebb, hanem rútabb, foltos, ránczos képük lett, mert bőrüket a pálinka fölégette. Így adták meg legelőször is az asszonyok a pálinka árát.

Ez a szerencsétlen pirosító víz lassanként ide hozzánk is elvirágzott; a világ azon részébe tudniillik, a hol most lakunk: Európába. Lassanként, mondom, mert kétszáz év telt el addig. De bár két ezer év alatt sem ért volna ide, legalább még most sem tudnánk róla semmit, vagy csak hírből ismernők, mint katona a kávé. Már mi nálunk nem eleven képfestésre, hanem orvosságul kezdték használni s a tudós orvos urak recepteken adogatták a betegeknek mint izgató, tüzesítő szert, még pedig annál sűrűbben, mivel még akkor ennél erősebb gyógyszert nem ismertek. Beh sokkal kapósabbak volnának faluhelyeken a kör-orvosok, ha most is ilyen patikai szerekkkel gyógyítanák a betegeket! Elég az hozzá, hogy a pálinkát a patikákban mint gyógyító szert árulták és elnevezték életvíznek. Némely népek, például

az olaszok most is így hívják; innét hozták az ákovita (aquavita) szót is a régi magyar katonák, a kik „az óperenciás tengereen túl“ Taliánországban feküdtek.

Hanem az ákovitát lassanként akkor is kezdték nyelegetni a betegek, mikor már felgyógyultak. Az orvosság tetszett és az egészségesek is be-belátogattak érte a patikába s minden recept nélkül bevettek egy-két kortyot: így lett a piro-sító vízből orvosság, az orvosságból pedig rendes ital. De még mint ilyet is patikában árulták, és csak körülbelől százötven éve annak, hogy korcsmákban mérik. Ezekből aztán csakhamar magánházakba is átszivárgott, úgy hogy már ma-napság, ha a pálinkát vesszük, minden ház patika is, korcsma is.

Hogy a pálinkát száz esztendő óta annyira felkapták, ebben az angol, francia és német katonáknak van legnagyobb részök, a kik a hábo-rus világban hogy annál tüzesebben és elszántab-ban harczoljanak, a pálinkát rendes italképen kapták, és így azt másokkal is megkedveltették mindenfelé. Bizony sok bajt, sok testi lelki kárt okoznak a világnak azok az istenadta katonák; felkapnak különféle rossz szokásokat: de mit csináljunk, náluk nélkül nem lehet az ország, főké-pen a mostani zavargós világban.

Hogy Arábiában miből készítették a pálin-kát: nem tudom. Nálunk Európában eleintén rossz szőlőből égették; azért a német a pálinkát most is *égetett bornak* nevézi. Mai napság nemcsak szőlőhulladékokból, hanem más gyümölcsökből is szok-tak pálinkát készíteni. Legtöbbet főznek azonban roszbuzából, krumpliból és kukoricából. Még az ilyen pálinkák csak hagyján, főleg ha tisztán fő-zetnek: de, — hát Nyakigláb korcsmáros miből pancsolja azt a bűdös vizet, melyet valaki, ha szomjas gégején lecsusztat, jó ideig nem tud még

csak szólni sem? Vitriolból, kutvizből és Isten tudja miből keveri; bundapálinkának hívják, különben valóságos tiszta méreg. Bizony furcsa világot élünk; mindenfelé az egyenlőség, testvériség, szeretet szent igéje hangzik: mégis mindenféle csalással, lelketlenséggel, rászedéssel, hamisítással találkozunk. Mióta a világ áll, soha nem volt annyi lelketlen ember, mint most. Nyakigláb zsidó nyugodt ábrázattal simogatja szakálát; nem bánja ha mindjárt meghal is attól a megvizesített méregtől az a szegény jámbor, a ki a pálinkát áhitja — csak neki haszna legyen belőle. Ez a fő egyedül, nem pedig a jóakarat, felebaráti szeretet és lelkiismeretesség, ezekről most a korcsmákban, de más boltokban is adás-vevésnél nagyon keveset tudnak. És hányan vannak, a kik még a ritka szitán sem látnak át, a kik úgy gondolkoznak, mintha fejük nem is volna velök egyidős? Hányadik ember vizsgálja azt, hogy ugyan amit az a hétrét-görbe korcsmáros a butykosába tölt, csakugyan pálinka-e? Dehogy jut az ilyen eszébe, főképen ha lezig zsidó meg is szerzi neki, hogy az itcze csakúgy csurog bele, mint az eresz alja. Ez aztán a jó korcsmáros előtte, ilyenhez szeret ő járogatni a butykossal. Arra nem is gondol, de tán még ha mondanám, nekem se hinné el hogy ha 3 itcze bunda-pálinkát méret, abban egy itcze spiritus vagy vitriol és két itcze tiszta merő víz van. Tehát két itcze vizért veti ki azt a sok drága pénzt, melyért ő talán egész nap is kapált. És még tetszik neki, hogy minő csuda-olcsó az a bűdöviz! Hogyan boldogulna aztán az ilyen ember? Így teszik lúddá mai világban a tudatlan embert, így viszik a jégre! és ha az okos szóra nem hallgat, magára vessen, ha bűnhődik érte!

Feljebb említettem, hogy rozsüzából és krumpliból is főznek pálinkát. Eleintén nem tetszett az sokaknak, hogy a drága kenyérnek va-

lót, a föld legbecsesebb, és legszükségesebb gyö-
mölcsét, a búzát pálinkafőzésre pocskolják, o-
italt készítenek belőle, mely az embert bolond
és vadállattá teszi. Bizony furcsa is ez. Mit mon-
danánk azon emberről, a ki kenyerét, melyi
szüksége nincs, darabokra tördelné és a sár-
dobná? Azt, hogy örült, vagy büntetésre méltó.
De hát a ki pálinkát főz a rozból, nem ugyan-
ezt teszi-e a kenyérral? Megeheti-e azt azután
valaki? s mit készít belőle? Oly italt, mely a
testet és lelket megrontja, a helyett, hogy táp-
lálná. Nincs az rendjén sehogy, hogy az ember
legfőbb táplálékát, mely nélkül senki el nem le-
het, így fogyasztják, így czélra fordítják.

S miért van ez így most? Mert mindenki
egyedül csak arra törekszik, hogy minél na-
gyobb hasznot húzzon abból a mije van; ember-
társával semmit nem törődik, bármily nagy kárt
szenvet is e miatt. Ha búzája van s több pé-
remél belőle, pálinkára fordítja: mit bánja ő, ha
embertársának nem lesz is kenyerere, vagy hogy
az ily pocskolás által fölveri a búza árát, a mit
mindig a szegény ember, a nép szokott legjobban
megérezni? Ha tehát a búzát pálinkára fordítjuk,
ez által kevesbitjük és drágítjuk a szegény em-
ber kenyerét.

Számítsunk csak egy kicsit. Egy német akó
spirituszra felmegy 860 régi font rozbúza, vagy
ha krumpliból akarjuk főzni, 1800 font krumpli s
ezenfölül 130 font rozs. Már most 860 font rozból
kikerül körülbelül 1200 font kenyér: ebből
minden itcze pálinkára húsz font kenyér, minden
messzelyre tíz font, minden félmesszelyre 5 font
kenyér esik. A ki tehát egy nap egy félmesszely
tisztá spiritusz pálinkát felönt a garatra, annyi,
mintha öt font kenyeret nyelt volna le, a ki pe-
dig egy egész itczét fogyaszt, olyan mintha húsz
font kenyeret fogyasztott volna el. Húsz font ke-

nyér pedig egy embernek elég húsz napra. Már most hogy melyik ér többet mint táplálék: húsz font kenyér-e, vagyis húsz napi eledel, vagy egy itcze pálinka: talán még kisbíró uram is kitudja találni. Ime, tehát a pálinkafőző fazékban több ezer és ezer ember kenyérét dolgozzák fel pálinkának! vegyük még ehhez az ételt, melyet a pálinkaivó, hacsak gyomra még egészen el nem romlott, ezenfelül elfogyaszt. Mert a pálinkához csak kell még valami, sőt a pálinkázó emberre is lehet még annyit számítani, mint feleségére vagy gyermekére. Már ha minden családapa pálinkában és eleségben annyit fogyasztana, akkor a föld nem volna képes elég buzát és krumplit teremni, akkor még a fagyökereket és kerítéseket is eleségnek kellene felhasználni. Bizony maholnap nagyon sok ember ezekre szorul, ha úgy megy a világ sora sokáig, mint most!

3.

Eledel-e s tápláló-e a pálinka? mi a főrésze? erős-e? hogyan szabadul ki testünkől a spiritusz? mit érez a részeg, ha kijózanodik? mi ért szereti a szegény ember? hát a gyomornak használ-e? mennyi jó belőle és mikor? Mit tart a német? erősebb-e tőle az ember? A huszár sarkantyúja. Egészséges embernek használ-e a pálinka? megélhet-e s dolgozhat-e pálinka nélkül a szegény ember? Minők a kik pálinkát nem isznak?

Hogy a pálinka nem eledel, csak azt hozom fel, hogy azt nem is lehet megemészteni s így a tápláló rész nincs is benne. Furcsa állítás ez úgy-e? De mindjárt kimutatom, hogy igaz.

A pálinkának legfőbb része az úgynevezett spiritusz, mely a közönséges buzapálinkának egyharmadrészét teszi. Ez a spiritusz tisztán magában oly erős, hogy az embert tüstént megöli, azért magában inni nem lehet, hanem csak vízzel ke-

verve. Félkanál tiszta spiritusz képes megfojtani egy gyermeket, három-négy kanálnyi pedig a bajszos embert is úgy elaltatja, hogy csak a más világon ébred fel. Ha ezt a spirituszt vízzel, vagy másféle lével összekeverve mint pálinkát magunkba szívjuk, annyi az egész, hogy az vértünket módfelett feltüzessti, a vér forgását sietteti, a testünkben keringő vérnek egynyolczadrészét a fejünkbe hajtja, gyomrunk végtelenül gyenge bőrét megtüzessti; de a gyomor a spirituszt meg nem emészti. A kutya gyomra még a csontot is megemészti, oly erős: de a spirituszszal nem bír és kihányja. Mi pedig úgy szabadulunk meg tőle, hogy az gyomrunkon, bőrünkön és száunkon kipárolg; a fülig részeg pedig szintén mint a kutya kihányja. Ezt érezni is lehet a pálinkás emberen mert a tüdejéből lehellelével úgy jó ki a spiritusz, mint kéményen a füst. A doktor urak mondják, hogy ha egy pálinkás emberen eret vágnak, vére annyira spirituszos, hogy azt meg is lehet gyújtani s kékes lángot vet. A vért pedig, miutha megégetné, úgy megfeketíti a spiritusz, s nem-hogy szaporítaná a vért, hanem még fogyasztja és szárítja. Innét van, hogy a pálinkától megrészedett ember, ha kijózanodik, vagyis ha a spiritusz kipárolgott a fejből, — mert a spiritusz ide megy leginkább; egészen ellankad; elkezd ilyenkor fájni, nyögni, huzakodni, gubbaszkodni, mint rosz juh az akolban és oly savanyúan néz, mit a kinek kenderföld nem jutott.

Igaz, hogy a pálinka főkép a bundás, sokszor egy hétre is előli az éhséget, úgy, hogy azt gondoljuk, mintha tele volna a gyomrunk. Ezért szereti a szegény ember, mert ha egy-két üveggel bevesz, egész nap nem gondol kenyérre. De mitől van ez? talán csakugyan tápláló szer a pálinka? Az éhséget korántsem azért nem érezzük a bunda-pálinka után, mintha az a gyomornak

táplálékot nyujtana, hanem azért, mert a gyomrot annyira össze-vissza szurkálja, annyira leforrázza, hogy a gyomor gyenge bőréből az a nedv, mely az éhséget okozza, kiömlik úgy, mint mikor a citromot kinyomják; ha pedig az a nedv a gyomor belső bőréből kivesz, vagy kiszárad, akkor az éhséget nem érezzük, ha hat napig üres is a gyomrunk.

De mit beszélek én? — gondolja magában a szives olvasó, hisz sokan épen azért isznak pálinkát, hogy étvágyuk legyen! Készen vagyok a felelettel! Feljebb már mondtam, hogy a pálinka lehet orvosság is. Mint ilyen cseppenként használva a gyomrot erősíti, az emésztő nedvet mely az éhséget okozza, nem kevesbiti, hanem szaporítja, mint például a mustár. De ha pohár számra kapkodjuk, akkor úgy járunk, mint ma-napság sok milliomos lutrizó, a ki millióival új milliókat akarván nyerni, azokat is elveszíti, melyek fiókjában heverték: vagyis nemhogy nagyobb lenne étvágyunk, de még az is elvesz a mi volt, mert mint feljebb mondtam, a sok pálinka megrontja az emésztő érzést, sőt az emésztést is akadályozza. És csakugyan a pálinkázóknak kegyetlen rossz gyomruk szokott lenni, s utoljára annyira megromlik, hogy nem is vesz be egyebet pálinkánál.

A pálinka tehát kis mértékben, mint orvosság, a gyenge gyomruaknak használhat: de az egészségeseknek, kik a farkast is megennék, ha megfoghatnák, még kis mértékben is ártalmas. Mig hiba nincs a fűtő kemenczénkben, már tudniillik gyomrunkban, a természet segítségre nem szorul, csak ártanánk magunknak, ha természetes étvágyunkat, mesterséges módon, minő a pálinkaivás is, nagyobbítani akarunk. Azt veszítjük el, a mit megnyerni akarunk, gyomrunkat akarjuk megerősíteni s épen gyengítjük; az emésztést akarjuk elősegíteni s épen akadályozzuk vele.

Különben, ha egyszer másszor nem esik is jól az étel, még ilyenkor is jobb egy pohár hideg vizet innunk, mint pálinkát; vagy pedig koplaljunk, ha a gyomor rovására farsangoltunk.

Jól tartja a német, hogy a pálinka gazdagít pénz nélkül; okosít ész nélkül (csakugyan minő okosnak tartja magát a ki nyakig van pálinkával . . .) erősít erő nélkül. Én meg hozzá teszem, hogy táplál eledel nélkül; olyan mintha jól laknánk vele.

Igen ám: de hát az a pálinka, melyet rozbuzából és krumpliból főznek, ennek már csak táplálónak kell lenni! Nem oda Buda! El lehet az ételt, Isten áldását is rontani úgy, hogy még a kutyának sem használ! Hisz buzából mi mindent nem csinálnak: hát az mind tápláló szer volna? Például a tiszta buzából főzött keményítő is; venne csak be ebből valaki; — ilyen kosztón nem sokáig élne. Az tehát a nóta vége, hogy a pálinka ha rozbuzából készítik is, nem következik, hogy tápláló legyen.

De még azt is eldisputálom, mintha a pálinka erősíténé az embert! Igen, erősíti úgy, mint a huszár sarkantyúja a lovat, de nincs köszönet benne. Az ilyen erősítés nem nagyobbítja, hanem fogyasztja az ember erejét. Hogy mégis azok isznak legtöbb pálinkát, a kik nagyon nehéz munkákat végeznek, ennek is megvan a maga sora. Mivel tudniillik a pálinka feltüzeli az embert, a vér keringését sietteti, az izmokat ez a sebes forgás kifeszíti, — csakugyan egy-két óráig, olyan mintha erőt adna a testnek: de csillapuljon csak le a véred, ne érezd csak a pálinka sarkantyúzását: majd akkor tudod meg, hogy adott-e neked erőt a pálinka? Meglehet, hogy munka közt nem érzed a terhet annyira, mert a pálinka ereje elállja testedet, de nem azért, mintha erődöt szaporítaná, mig munka után, ha a pálinka elgőzölög, sokkal

lankadtabb leszesz, mintha pálinkát nem ittál volna. Egy egészséges embernek semmi szüksége nincs arra, hogy pálinkát igyék, és erejét mester-séges módon feszítse, még ha nehéz munkát végez is. Egyék inkább több és jobb harapni valót, mely erejét természetes módon szaporítja. Míg erejéhez mérten dolgozik, legyen az a munka bármily nehéz, nem lesz ártalmára, ha pedig tulságos terhet visel, kárára lesz az, akár iszik pálinkát, akár nem.

Ha százezer pálinkás gége meghazudtol is, a mellett maradok, hogy pálinka nélkül is meg lehet élni, csakúgy lehet dolgozni, mint pálinkával, sőt még jobban. Pedig hányan vannak olyanok, a kik azt gondolják, hogy pálinka nélkül se kapálni, se aratni nem lehetne s ha munkába állnak, előbb kikötik a pálinkát, mint a pénz fizetést! Bizony, ha nem volnának szegény állapotúak azon embertársaim, a kik így gondolkoznak, kinevetném őket, mint azon babonáskodó anyókat a ki azt tartotta teljes életében, hogy az olyan emberek, ki a macskát nem szereti, sohasem lesz szép felesége. Lári-fári az ilyen beszéd. Hát ugyan csak háromszáz—négy száz év előtt is, mikor még a pálinkának hirtel sem volt, hogyan tudott megélni és dolgozni a szegény ember? Jobban mint most! A falu népe szálásabb, pirosabb, hosszabb életű s tehetős is volt, mint most, a bunda-pálinka pipacsos korában. De hisz azok a kik pálinkát nem isznak, most is vállasabbak és szinesebbek, mint a pálinkázók. A tiroliak, svajcziak tej-jel, sajttal élnek: és van-e ezeknél szebb, derékabb és egészségesebb nép a világon? Örül az ember, ha végig néz rajtok, úgy meg vannak teremve. Pedig pálinkát nem isznak ám! Sőt éppen ezért oly életrevalók, mert pálinkát nem isznak. De nem szükség oly messzire mennünk: édes hazánkban, köztünk is töméntelen van olyan, a ki

pálinkát soha nem iszik, mégis él egészséges és dolgozik is mind a két kezével!

4.

Most jön még a java. A pálinka: méreg. Mit szólnak az orvosok a pálinkáról? Ajánlják-e? Szükséges-e? Hasznos-e az egészségre? Hát a bunda pálinka méreg-e? Van-e még a legtisztább pálinkában is mérges alkatrész? Honnét kerül belé? Mit tartunk méregnek? Hányféle a méreg? Mit tett a ki nem hitte, hogy a pálinka méreg? Hogyan szedtek rá egy szegény asszonyt? Miért nem öl meg nyomban minden embert a pálinka? Némely ember minek tartja az ilyen beszédet? Minő a gyomra annak a ki pálinkát nem iszik, és annak a ki iszik? Minő lesz a részeges ember gyomra, beveszi-e az ételt? Mit tesznek Amerikában? A test többi részzeit megrontja-e a pálinka? Fiataloknál mit támad meg leginkább? Míndjárt-e a kevéssé is? Mit mond egy német orvos? Hogyan tesz a pálinka az emberrel? Hát még miért is veszélyes a pálinka?

A pálinkáról még eddig csakúgy szórmentén beszélgettünk és találgattuk, vajjon gyógyító, tápláló, erősítő eledel-e az valóban? En két szóval megmondhattam volna, hogy se nem tápláló, se nem erősítő, de mivel tudom: hogy a ki az ördögöt szereti, az ördögöt is angyalnak nézi: épen úgy azok is, a kik a pálinkát szeretik, minden módon el akarják hitetni, magokkal is, másokkal is, hogy minő Isten áldása az a szegény emberen, minő hasznos és szükséges táplálék, és mindenféle kopasz mentséget összeszednek, hogy igazuk legyen: ezeknek az útját akartam én elállni. Hanem most jön még a java, hogy micsoda hát az a pálinka? Úgy a mint azt most úton-útfélen fogyasztják: veres krokodil, pusztító méreg!

Hogy csakugyan méreg-e? Ezt ne Halljánd-János korcsmárostól, vagy Spiritusz Tóbiás uramtól kérdezzük, a ki minden nap főtt részeg szeretne lenni, és a ki a részegeskedést, mint az egri „Népujság“ nótárusa mondja, rózsás sornak és gallyas állapotnak tartja, hanem kérdezzük

meg azoktól, a kik értenek a dologhoz. Kérdezzük meg azon háromezer orvost, a kik ezelőtt mintegy 30—40 évvel írásban adták ki, hogy mit tartanak ők a pálinkáról?

Ezerötvenöt német orvos így nyilatkozott: Mi alulirott orvosok kijelentjük, miszerint az a meggyőződésünk, hogy a pálinkának (mialatt értünk mindenféle, égetett és lepárolt italt) használata az ember egészségére, s az élet fenntartására nemcsak teljességgel nem szükséges, sőt inkább káros, és hogy azon ital semmi tápláló s erősítő alkatrészszel nem bír.

Fájdalom, eléggé gyakran tapasztaltuk, mint tagadhatlan igazságot, hogy ezen italnak még mértékletes használata is kemény kísértés az iszákosságra; különféle veszedelmes betegséget szül és ezek gyógyítása nehezebb mint más betegségeké, s fájdalom azt is elég gyakran tapasztaltuk, hogy a pálinka kútforrása az elszegényedésnek és elcsenevészedésnek, a nyomornak és halálnak, egyszersmind sok szerencsétlen esetnek, családi viszálykodásnak és sok erkölcsi botlásoknak is okozója.

Miért is mint orvosok és emberbarátok csak őszintén ohajthatjuk, hogy ezen szükségtelen és kábitó italnak használata üdvös korlátok közé szoríttassék, mire nézve megjegyezzük, hogy az egészség fenntartására s az élet meghosszabbítására sokat használ, ha valaki attól, kivéve ha orvos rendel, egészen tartózkodik és hogy ezen tartózkodás sokakra nézve a legbiztosabb út, hogy állapotukban és körülményeik közt ezen italnak gyakran borzasztó következményeitől örökre védve legyenek.“

Ezt mondják a német orvosok. Ugyanúgy szóltak 1844 táján az angol orvosok is, még pedig magában London városában 708, az ország többi részeiben pedig körülbelül 800. Ezekhez csatlakoztak Svédország és Hollandiából is számosan, úgy hogy összes számuk még a három ezret is haladja. Ezek mint szakértők, kik tudják, hogy az egészségnak mi jó, mi rossz irásban kijelentették:

1-ször, hogy pálinka nélkül meg lehet élni, sőt nincs benne semmi tápláló vagy erősítő, csakis néhány fertályóráig tűzességben tartja a vért, feszültségben az izmokat, de ép ez által gyengíti s lankasztja a testet;

2-or, ártalmasnak mondják még akkor is, ha az ember mértékletesen, de gyakran él vele. Megrontja a vért, elgyengíti az izmokat, megforrázza a gyomor gyenge bőrét, gyengíti a szemet és hallást, rongálja az észet és emlékező tehetséget.

Hát Amerikában hogyan beszélnek róla? 45 cincinnáti orvos azt mondja, hogy a pálinka „veszélyes méreg mely lassan ugyan, de oly biztosan öl, mint a patkányméreg.“ Ezt ismétli 70 bostoni orvos is. Csak nálunk nem szólnak az orvosok, pedig nagyon kellene!

Midőn az orvosok azt állítják a pálinkáról, hogy az mérges és káros: ezt a tiszta természetes pálinkáról mondják, nem pedig azon bűdös vizről, melyet a lebuajokban és falusi korcsmákban árulnak és bunda pálinkának tisztelnek. Szót is kár volna arra vesztegetni, hogy ez csakugyan méreg-e? mert az minden józan ember előtt kétségen kívül áll.

Még a legtisztább pálinkában is van mérges alkatrész. Mikor a pálinkát főzik, a párolgást hosszú kígyó forma rézcsőben eresztik keresztül, s ilyenkor a rézcsőben nagyon könnyen rézrozsda képződik, mely egyike a legerősebb mérgeknek. Akármily tisztán kezelik az edényeket,

óvhatatlan, hogy egy kevés ne vegyüljön a pálinkába. Egy tiszta gondos pálinkafőző úgy tudta ezt meg, hogy egy ilyen kígyó-csővet félelvi használat után megfontolt és jóval könnyebbnek találta, mint volt új korában. Amennyivel könnyebb lett, annyi rézrozsda vegyült a pálinkába. Egy városban az előjáróság t i z e n k i l e n c pálinkafőző edényt vizsgált meg, és ezek közt csak három fazekat talált rézrozsda nélkül. Azt lehet tehát mondani, hogy még a legtisztábban főzött pálinka is ritkán ment a rézrozsdatól és senki nem tudja, hogy a pálinkában, melyből iszik, nincs-e rézrozsda! Ezen fölül az orvosok és ahhoz értő emberek még más ártalmas és mérges részt is találnak a pálinkában: ez a csucsordék, valami mérges nedv és a kozmás olaj, mely a krumpliból és buzából marad a pálinkában. És e nélkül különösen a krumpli pálinka rossz ízű volna.

Azonban a pálinka már magában is mérge. Mert mit tartunk mi mérge nek? Mindazt a mi életünknek, egészségünknek ártalmas; már pedig a mindennapi tapasztalás mutatja, hogy a pálinka mind az életnek, mind az egészségnek árt. A mérgék kétfélék: erősek, melyek rögtön agyonütnek és gyengék, melyek csak az észet kábítják el; megrongálják a testet, és így visznek sírba. Ezek közé tartozik a pálinka.

Egy valaki nem akarta hinni, hogy a pálinka mérge: próbát tett a kutyával, szájába erőszakkal egy üveg pálinkát öntött, s a szegény állat nyolc nap mulva megdőglött. Hát egy szegény asszonyt hogyan szedtek rá? Azt szerette volna, hogy kutyája nagyra ne nőjön, s azt tanácsolta neki valami kópé, hogy pálinkával tartsa. A kutya nem is nőtt nagyra, mert megdőglött. Az is bizonyos, hogy ha a kutyának egy erét felvágják és a vérebe pálinkát eresztenek, azonnal kiadja páráját. Mit bizonyít mind ez? Azt, hogy a pálinka csakugyan mérge, mert az állatot megöli.

Hogy pedig miért nem öli meg az embert nyomban, a mint pálinkát iszik: ennek is meg van a maga oka-foka. Mert egyik ember erősebb és szivosabb természetű, mint a másik; mert talán kevesebbet ivott; mert egyik pálinka erősebb, másik gyengébb; mert egyik ember tovább tud küzdeni a halállal, mint a másik. De különben hány ember halt már szörnyet a pálinkától? hány-szor találunk felpálinkázott embereket meghalva az uton főképen téli időben? hány-szor történt már, hogy kis gyermekek, kik szülőik vigyázatlanságából pálinkához fértek, a nélkül hogy tudták volna mi az? ittak belőle, és szörnyet haltak! Nincsenek-e ilyen esetek napjainkban is? és mit bizonyítanak? Azt, hogy a pálinka csakugyan mérreg, mert megöli az embert; ha pedig mérreg, akkor annak a patikában volna a helye.

Némely ember az ilyen beszédet ijesztésnek veszi, főképen, ha pálinkaivó és még eddig meg nem halt tőle. Furcsa volna ha egy katona, a ki tavaly a bosniai háborús világból ép-kéz-láb náza került, azt beszélné itthon, hogy az ágyúzás és golyózás a csatatéren nem veszélyes, mert ime ő neki semmi baja nem esett. Veszélyes biz az, csakhogy azt a katonát megörzötte az Isten, s talán szülőinek, feleségének s gyermekeinek imádsága; a pálinkázó pedig talán edzett, kemény természetének köszönheti, hogy nyomban nem éri a halálos baj, hanem csak lassanként hol előbb, hol utóbb köszönt be hozzá. Hány pálinkaivó ember tűnődik magában, hogy ugyan miért olyanátkozott rossz az ő gyomra? miért fáj egyszer a feje, másszor a lába, harmadszor az oldala, s miért olyan lankadt és erőtlen? A pálinkaivástól!

Ha valakit meghalva találunk, vagy meggyilkolnak, szóval, ha nem természetes módon hal meg: fel szokták boncolni, hogy kitudják mi okozta halálát? Megfigyelték már ilyenkor azt

is, hogy minő a gyomra annak, a ki soha pálinkát nem ivott, és annak, a ki nagyon is szerette köszöntgetni a kabai asszonyt? És úgy áll a dolog, hogy míg az egészséges ember gyomra belülről, bőrünk színéhez hasonló kinézésű: addig a részeges tele van kidudorodó veres és fekete erekkel. A pálinka tudniillik természetellenes módon izgatja a gyomrot és ennek következtében a vér mindig nagyobb erővel kering; a vér sebes forgása következtében pedig azok a finom vékony erek kitágulnak és a bőr alól kidudorodnak. Az ilyen ember gyomra meg is van égve, s fekélyes varakat is lehet rajta látni, miből aztán leggyakrabban r á k b e t e g s é g képződik. Egy német orvos ötven részeges ember holttestét boncolta fel, és úgy találta, hogy mindenik gyomra meg volt égve s fekete vérfoltokkal borítva. Egy másik orvos pedig azt mondja, hogy egy részeges gyomrában ö t r á k s e b e t talált. Borzasztó fájdalomokat szenvedhetett ez a szerencsétlen, mert mindenféle gyomor baj közt ez a legszonyúbb.

Némely részegesnek pedig annyira megszűkül a gyomra, hogy utoljára nem bír semmit enni, még híg ételt sem. Természetes dolog, hogy az ily megromlott gyomor, nem képes megemészteni sem az eledelt. A dolgot úgy kell érteni, hogy midőn mi egy harapás kenyeret szánkba teszünk, és azt megrágjuk: ez által a kenyeret nyálkával bevonjuk, mely szánk belső falából ered, s ez a nyálka az emésztéshez szükséges. Épen úgy a gyomor falából is ömlik ki ily nyálka: ámde ha a gyomor gyenge bőre, mely e nyálkát adja, meg van égve vastag erekkel és vérfoltokkal borítva, a nyálka nem jöhet ki, s így az emésztés fenakad, s nem is lehet enni.

Amerikában képeken mutatják a z i s k o l á s g y e r m e k e k n e k azon bajokat, melyeket a pálinka, ez a veres krokodil a

gyomorban okoz; mutogatják pedig azért, hogy a pálinkaivástól már kis korukban megundorodjanak és azt egész életökben kerüljék. Nálunk sem ártana, ha ezt tennék!

Mint a gyomrot épen úgy rontja meg a pálinka a test többi részeit is: a májat, tüdőt, lépét, szívet és agyvelőt. Egyik embernél ezt, másiknál amazt támadja meg keményebben. Így például egyik embernek gyomra egészen jó, pedig pálinkával él. Egyszer csak leesik lábáról és hirtelen meghal; felbontják s látják, hogy a lépe csupa vér. Mitől? A pálinkaivástól. F i a t a l o k n á l leginkább a t ü d ő t szokta megtámadni, úgy hogy utoljára tüdőbajba esnek; míg az é l t e s e b b e k v í z i b e t e g s é g e t kapnak tőle. Az emberi testnek egyik része gyengébb mint a másik, és a pálinka mindig a leggyengébbet támadja meg. A részeges ember egészsége egy ideig csak eltart, mint a kis rákosí ember felesége, de utoljára még is kiűt rajta a baj.

Azt se vesse senki, hogy kicsi kevés nem árt. Igaz, hogy a keveset kevésbé érzi meg az ember, de azért lassanként folyvást gyűl benne a rosz; egyideig csak lappang és kerülget mint a cigány tolvaj. De minden betegség, még a kolera is jobban fog az ilyeneken. Volt eset rá, hogy 100 ilyen halott közt 70 pálinkázó akadt. Egy német orvos húsz évi tapasztalásából azt tanulta, hogy a mindennapi mértékletes pálinkaivás veszedelmesebb, mint ha valaki csak hébe korba rúg ki, mert az a folytonos ivás mindig gyengíti a gyomrot és izmokat, míg ha csak egyszer vagy kétszer esik meg rajta a bajt, idővel mégis könnyebben kiheveri. Úgy tesz a pálinka az emberrel, mint a szuh a fával.

De a pálinka szopogatása más okból is vesélyes: tudniillik, hogy a ki kicsinyen kezdi, könnyen meg lehet, hogy nagyon végzi. Hányan let-

tek már így iszákosok? Először csak egy gyűszűnyit nyeltek el, később már könyv nélkül hörpölgették a butykosból, vagy az itczés üvegből. Mert hamis természete van a pálinkának, de még az embernek is: amaz mindig jobban itatja magát, emez pedig mindig többet kíván. A ki mit szeret soh'sem telik el vele: így van a pálinkával is sok ember. Nem mondom, hogy ez minden pálinkaivó emberen megesik, csak hogy nagyon sokszor így szokott történni, mert nem minden ember bírja ám a megtaszított kocsit megállítani a part oldalán, még ha akarná is.

Különben a legnagyobb korhely is kicsinyen kezdte próbálgatni mesterségét. Beh sok halálos betegágyánál voltam már, kiknek a pálinkaivás így ásta meg kora sirjokat! Virágzó korban, erős testtel, ép kézlábbal e veres krokodil áldozataivá lőnek. Boldog családapa, okos gazda, becsületés hivatalnok vagy mesterember lehetett volna belőle s mivé tette a pálinkaivás? Fáj szivünk így látni őt, halálos ágyon, a ki saját és embertársai javára s örömeire még sokáig élhetett volna.

5.

Mit nem lehet még sem tagadni? A molnár és a malomkő. Hamarabb meghal-e az, a ki pálinkát iszik? Mit tesz némely esztelen szülő? Kiknek árt jobban? Hol van legtöbb özvegy és árva? Minő jövődöt várhatunk? Általános panasz. Romlik-e a nép egészsége? Mit készíthet magának, a ki pálinkaivásra vetemedik? hát az országból mi lesz? Mit mutat a tapasztalás? Mihez hasonlít a részegeskedő?

No de vegyük, hogy a pálinka nem igazi méreg; legyen igazuk azoknak, a kik azt anyatejnek tartják: de azt még sem tagadhatják el, hogy iszonyú sok baj, betegség és halál származik belőle. Miután a

pálinka nyavalyákat támaszt az ember testében, természetes, hogy megrövidíti az életet. Minél erősebb valaki, annál tovább bírja húzni a bajt, de utoljára még ha sziklából volna is az egészsége, mégis összetörnek, ha mindig rongálják. A molnár minél több vizet ereszt a malomkerékre, a malomkő annál gyorsabban forog: de az is bizonyos, hogy a malomkő minél sebesebben forog, annál hamarabb elkopik. Mennél több pálinkát vesz be valaki, vére annál gyorsabban kering, szive annál sebesebben ver: de annál rövidebb ideig is tart ám a malomkő.

Mindaz a ki pálinkát iszik, hamarább meghal, mint akkor, ha nem innék. Több ezer megholt élne most is, ha pálinkát nem ivott volna. Minél fiatalabb korában kezdi valaki inni a pálinkát, annál rövidebb ideig él. Borzasztó csak mondani is, hogy már iskolás gyermekek is kóstolgatják a pálinkát, sőt némely gonosz szülő alig választja el gyermekét a tejtől, már pálinkát önt beleje! Az ily esztelen szülő meggyilkolja ártatlan gyermekének egészségét és életét. A kik 30 év előtt kezdik a bunda-pálinkát inni, múlhatlanul rövid életűek lesznek. Az asszonyoknak sokkal jobban árt, mint a férfiaknak, úgy hogy amazok tíz évvel előbb kídőlnék a pálinkától, mint emezek.

A hol legtöbb pálinkát fogyasztanak, ott van a legtöbb özvegy és árva. Az oly községek közt, a hol a bunda-pálinkát nagyobb tiszteletben részesítik mint az Istent, hetven éves embert már szálonként is alig találunk. A kik pedig élnek és pálinkát isznak, a pálinkaivást bizonyosan nem 7—8 éves korukban kezdték, mint a mostani fiatalság. Valóban szomorú jövődőnek megyünk eléje. Mi lesz az oly gyermekekből, kik az iskola helyett már a kocsmákat látogatják, itt és a lakadalmakban pálinkáznak? Nyavalyákkal telt nem-

zedék, mely dorbézoló gonosz életét csakhamar sirba dönti.

Általános a panasz, hogy a betegségek a nép között folyton szaporodnak; a fiatalság satnyul, úgy hogy maholnap valamire való katonát is alig találnak némely vidéken. Hogy a nép egészsége romlik, ennek fő oka a pálinkaivásban rejlik.

Különben a ki pálinkaivásra adja magát, koporsót készíttethet magának, mert egészségének, életének, jószágának és boldogságának minél előbb vége lesz. Egy olyan országnak is, melyben a részegeskedés, a pálinkaivás lábra kap, el kell pusztulnia, mert az megöli a szorgalmat, munkaerőt, erényt, józanságot, erkölcsi érzést, szóval mindazt, ami egy ország létét és boldogulását, biztosítja. A mindennapi tapasztalás is azt mutatja, hogy a hol a pálinkaivás befészkelődik, ott megrövidül az élet, elpusztul a nép és a pálinka jobban leigazza s elcsigazza, mint a legkegyetlenebb ellenség vagy szolgálai állapot.

Ha valaki előli magát vagy vízbe ugrik, borzadással emlegetik és még a helytől is félnek, a hol azt tette. És a részegeskedőtől nem undorodunk-e meg, a ki szintén önmagának gyilkosa? Nem egyszerre öli ugyan el magát, hanem lassanként száz és száz vétek és kicsapongás által, még pedig gyönyörüségből. Igazán a részegeskedő a molylepéhez vagy a szúnyoghoz hasonlít. Ez a bélföld kis állat este a világosságra siet. — A gyertya fénye folyvást csiklándozza, azért a gyertyalángot folyvást kerülgeti, majd közelebb, majd távolabb: egyszer csak a lángba ütődik és összeég szegény. Ez történik a pálinkázó, a korcsmázó emberrel is. A gyertya lángja: a pálinka, a molylepe: a részegeskedő. Ez ott röpököd ama körül mindennap, mindig jobban-jobban kerülgeti; mindig többet iszik; a pálinka fényessége szurkálja az oldalát, utoljára már nem

is bir szabadulni, elkábul s beleütődik vagy valami gonoszságba, vagy örülésbe; végre a halál martaléka lesz.

6.

A bolondok háza. Pálinkaivás és elmeháborodás. Hogyan hívják a részegesek elmebaját? Minő a bolond beszédje? mivel végződik? A baj másik fajtája. Honnét van a sok korcsmai verekedés és gyilkosság? Miért oly veszedők az iszákosok? Mit látnak az eszelősök? Minő beteghez hívtak egyszer? Minő veszélynek teszi ki magát az iszákos ember?

Alig van elszomorítóbb látvány a világon, mint a bolondok házában. Egy rakás élő teremtmény van ott; eszök nincs az istenadtáknak, vagy a mi van is nincs helyén. A kiknek egyáltalán nincs eszök, majd úgy néznek ki, mint az oktalan állatok: szemök van, de nem látnak; fülök is van de nem hallanak; gondolkodni meg épen nem tudnak. A kik pedig elméjükben hibásak, tudnak ugyan gondolkozni, látnak is, hallanak is, de mindig valami képzelt láthatatlan cselekedet vagy tárgy van fejökben; ezt látják mindig, maguk előtt; e felett örülnek vagy szomorkódnak, néha pedig dühbe jönnek. Van például olyan a ki azt hiszi, hogy ő katona; a másik, hogy király; amaz comandiroz, ez kegyelmeket osztogat. Egy asszony például folyvást gyermekével van elfoglalva; azt hiszi, hogy mellette fekszik; babósgatja, csucsújtatja; a másikat pedig az bántja, mintha őt fia megverte volna s nem akar nyugodni mindaddig, míg a bíróság keményen meg nem bünteti. Százanként élnek ily szerencsétlenek a bolondok házaiban és ezeken kívül is a családokban!

A pálinkaivásnak egyik legfájdalmasabb következménye: az elmeháborodás. Hányan hibáz-

tak már meg elméjükben a pálinkázástól; vagy azért, mert atyjok részeges volt, vagy épen akkor volt részeg, midőn atyává lőn. A pálinkaivás módfelett szaporítja a meghibázott elméjük számát, úgy, hogy az ily szerencsétlenek egyharmadrésze a pálinkától kapja e szomorú bajt. A részegesek elmebaját reszkető elmeháborodásnak hívják s hogy valaki e bajt megkapja, nem szükséges, hogy mindennap részeg legyen, hanem belesik akkor is, ha csak annyi pálinkát iszik, hogy eszméleténél van és dolgozhatik is, de egészen sohasem józan, mindig kábult mint a holdkóros. Beszédje s gondolkozása hibás; tagjai időnkint reszketnek; nyugtalan és álmatlan. Ha e bajnak jókor elejét nem veszik, az illető hamar belehal.

Van még más fajtája is e bajnak, melyet iszákosok eszelősségének neveznek. Tudjuk, hogy a pálinka a vért feltűzeli, forgását sietteti, minek következtében a pálinkás ember veszekedővé, haragossá sőt dühössé is válik. Innét származik a korcsmai veszekedés, feleselés és erőszakoskodások, melyekre az iszákosok vetemednek. Ezért olyan veszekedő természetűek az iszákosok, úgy hogy belekötnek az élőfába is és rúgnak, vágnak mint a dorozsmai tehén. Mindenért felháborodnak; ellenkezést nem tűrnek és azon vannak, hogy minden úgy legyen, amint ők akarják. Módfelett szívökre veszik a sérelmet, úgy, hogy lelki állapotjuk folyvást olyan, mint a szélvész által felforgatott tenger. Elkecserevésükben buelfelejtésül még többet isznak s ez által csak olajat öntenek a tűzre, mert még inkább nagyobbítják bajukat. Így kapják meg az iszákosok az eszelősséget és örülést is, mert elméjük, gondolkozásuk és belátásuk folytonosan gyengül, érzelmeik pedig szilajabbak lesznek. Képzeldésük megromlik; éjjel-nappal borzasztó dolgokat: rablót, gyil-

köst, ördögöt, vadállatot, kísértetet, tüzet látnak; vagy mintha iszonyú mennydörgés és villámlás volna; mintha a ház leszakadna, vagy mintha börtönbe vinnék őket s miután ezeket valóknak hiszik, félnek, rettegnek sőt dühösködnek is miattok. Mennyire rongálják ez által testök erejét!

Egy helyen a hol kápláncodtam, éjjelkor hívtak beteghez. A beteg az ágyon ült; izgott mozgott s midőn kérdezém, hogy mi baja? azt felelé majdnem reszketve, hogy ördögöket lát. Kitudtam aztán később a harangozótól, hogy nagyon szereti az itókát, ettől látja ő az ördögöket. Az ember most is él, de hibás beszédű s gondolkozású.

Az iszákosok józanságukat merően elveszítetik, úgy, hogy a világról mit sem tudnak s nem lehet velök beszélni sem okosan. Mindig nyugtalanok éjjel-nappal, heteken, hónapokon keresztül. Kiabálnak, ordítanak, énekelnek, káromkodnak, átkozódnak és mindenféle bolondot beszélnek. — Ily veszélynek van kitéve az iszákos: elveszti eszét és mindazt, a mi előtte itt ez életben drága és kellemes. Mindenféle bajt inkább el lehet viselni, mint ezt. Míg az embernek józan esze van mégis próbálhat valamit, hogy sorsát javítsa, de ha eszét veszti, ezt sem teheti. Némelyik aztán ily bajban meggyilkolja magát, vagy vízbe ugrik. És e baj csendben, lassan nő az emberben, mert az iszákosok csak későn veszik észre, midőn már szabadulni sem tudnak, — vagy pedig teljességgel nem ismerik be, hogy fejükben a bibi. — Az ily esetek emberszerető szívnek sok fájdalmat okoznak.

7.

Mi lenne az ördög? A pálinka mit olt ki a szívből? Mire vetemedik a részeges ember? Miért kerülnek sokan a bör-

tönbe? Mivé teszi a pálinka az embert? Hogyan beszél a pálinkázó? Kell-e kerülni a korcsmát? Mennyit káromkodik a részeg? Minek lehet nevezni a korcsmákat? Há-zasságtörés; fajtalanság. Lehet-e részeges tiszta életű? Minő a részeges ember beszéde? Az asszonyok közt na-gyon el van-e terjedve a pálinka? A részeg asszony csunya-e? Minő embert ismertem? Minő címet kellene tenni a korcsmára s mit írni rá?

Ha az ördög ember-gúnyát vehetne magára bizonyosan falusi korcsmárosnak állna be, mert így legkönnyebben kézrekeríthetné az emberek testét, lelkét, mindenét.

Mint a víz kioltja a tüzet, úgy oltja ki szivedből a bunda-pálinka is a jó érzést és erkölcsöket. A pálinka termő földje minden néven nevezendő gonoszságnak; gyertyát gyújt, ajtót nyit, utat mutat, létrául szolgál minden bűn elkövetéséhez. Mennyi mindenféle esztelenségre, istentelenségre vetemedik a részeges ember! Az ilyennek tenger sok a bűne s ha ezer lelke volna is mind elveszitené. Kell is annak inádság, templom, dolog, becsület, a ki a pálinkát megszokta. Ha azokat, kik a börtönben ülnek, sorba kérdeznék, hogy mi vitte őket bűnre, tizenkettő közül kilencz azt mondaná, hogy mikor részeg volt, verekedett, gyilkolt, lopott, vagy gonoszságba keveredett. Igen, kétharmadrésze, sőt fele a gonosztevőknek a pálinkaivás miatt kerül a börtönbe, mert a pálinka elszánttá, vakmerővé teszi az embert annyira, hogy azt sem tudja mit csinál. Jól lakik tizenhat bőrére, akkor aztán neki megy mindennek mint a tót ökör a ködnek; elbeszéli túled-hozzád, összehord hetet-havat. Ha egy üveg pálinkát felhajtott, mindjárt mutogatja, hogy a nyelve fel van vágva; veri a mellét nagy vitézen s elkezdi a nótát: nem hiszek én már az Istennek se! Ha még egygyel bevesz: „Dejszen a szamaramnak is több esze van, mint a papnak;“ utoljára azt veti, hogy nem fél már ő az urától

sem, de még az Istentől sem. Mit neki ilyenkor az előljáróság, törvény; mit gondol ő ilyenkor feleségével, vagy gyermekeivel? Kész neki menni tűznek, víznek, ha mindjárt elvesz is: így támadnak a korcsmai szerencsétlenségek.

A kiben csak jó érzés van, borzadással kerül a korcsmának még a tájékát is. Micsoda istenkáromlást visznek ott végbe? Az a csoda, hogy az ég rájuk nem szakad! A részeg, piszkos nyelvvel keresztül megy mindenben; előtte nincs semmi szent! okádja undok szája a káromkodást, nem gondolván meg azt, hogy ezzel csak magának árt, hogy a ki az ég felé köp, köpése tulajdon gonosz fejére esik vissza. Úszöggel kellene bedugni ilyenek a száját. Talán egy álló esztendőn keresztül nem imádkozik annyit, mint a mennyit részeg állapotában egy délután káromkodik; talán egy évi jámbor élet által sem teheti jóvá amaz iszonyu bűnöket, melyeket részeg állapotában elkövet. A korcsmákat a sátán templo-mának, az istenkáromlás pokoljának lehet tekinteni.

Hol van az az idő, midőn a házassági hűt-lenséget, vadházasságot, tisztátalan életet a leg-nagyobb gyalázatosságnak és iszonyú bűnnek tartották az emberek? Isten előtt most is ilyen az, de az emberekben meggyengült az erkölcsi érzés. Mily szigoruan büntették ezt maguk az emberek is a régi jó időkben! A megesett személyt vagy házasságtörő asszonyt korbácsos-ál úzték kergették faluról-falura, városról-városra, senki nem akarta befogadni. De nem is volt ám akkor annyi szerencsétlen, boldogtalan házaselet, annyi apátlan gyermek, annyi botrány, mint mai napság. Még csak nem régen is minő ritkaság és iszonyu botrány volt az, ha egy községben va-laki megesett és apátlan gyereke lett! vagy ha valaki elhagyta házastársát s bűnös életre adta

magát! Száz esztendő alatt alig fordult elő egy eset! És most? A különélés majdnem közönséges, sokan még csak szégyennek sem tarják.

Mi az oka annak, hogy a házaselet, melynél itt a földön boldogítóbb semmi nincs, annyira fergesedik, és a sedomai bűn mindenféle terjed mint az árvíz? Sok minden! Egyiknél a rossz nevelés, másiknál az életmód, harmadiknál, negyediknél századiknál a részegeskedés, a pálinkaivás. Annyi bizonyos, hogy mióta a pálinkaivást felkapták jobban terjed a fajtalanság is! A ki részeges: tiszta életű nem lehet; az olyan mind fajtalan viseletű. A pálinka még mértékletesen is felizgatja és szemtelenné teszi a szemérmes hajadont és ifjút. Csak hallgassátok meg a részeg ember beszédét! minden második szava fajtalanság, piszkosság; olyan mint az oktalan állat, sőt még ennél is alábbvaló. A korcsmák a fajtalanság bünfészkei is egyszersmind. Hogy a pálinkaivás mennyire terjeszti a fajtalanságot: a pap tudhatja legjobban, mert ha a házasság életben baj akad, hozzá mennek panaszra s elmondják, honnét került a baj.

Ki meri hát pártolni vagy mentegezni a pálinkaivást? Az olyan pártolná a fajtalanságot, gyilkosságot, veszekedést és mindazon gonoszságokat is, melyekre a pálinka viszi az embert.

Hála Istennek, nálunk még az asszonyok közt nem igen van elterjedve a pálinkaivás. A ki erre adja magát, az olyanban nem marad annyi jószág, mint a körmöm feketéje s megverte a rác boldogság mind a két kezével. A részeg asszony még az ördögnél is csunyább és alábbvalóbb. Az ilyen asszony gyermekének vérének természetét is megrontja, sőt az orvosok azt állítják, hogy a pálinkaivás nem csak az anyáról, de még az apáról is átmegegy a fiúra, mint betegség! Ez egyik oka

annak, hogy a gyermekek közül 7 éves korig oly sokan kivesznek.

Ismertem egy embert, a ki mindig úgy viselte magát, mint ha félig részeg volna, és már gyermek korában is hóbölygős volt. Az istenadtát részeges szülői tették szerencsétlenné még születése előtt, fogantatásakor. Ez nem mese beszéd, hanem igaz tény.

Minő címert kellene akasztani a korcsmákra? Lehetne például egy d i s z n ó k é p e t, mert ott az ember csakugyan ilyené válik. Lehetne j u h k é p e t is, mert ott az embert ilyennek tartják; gyapjútát lenyirja sőt még bőrét is lenyúzza. Igaz korcsmáros. Még alkalmasabb volna a h a l á l k é p e; olyan mint a halál lobogón szokott lenni, melyet temetésekén hordanak; vagy pedig egy t e m e t ő t kellene kirajzolni ily aláírással: i t t v a n e l t e m e t v e s o k e m b e r e g é s z s é g e, b e c s ű l e t e, s z e r e n c s é j e, g a z d a g s á g a é s b o l d o g s á g a. . . . .

8.

Egy házaspár. Minő volt a feleség, minő a férj? Minő állapot lehet részeg emberrel együtt lakni? Kell-e tőle sokat nyelni? Mi a legjobb ilyenkor? Néha kikkel megy haza s mivé teszi házát? Hogyan érez, ha kijózanodik? Mit tett egy részeg ember feleségével? Nem átkozott-e az a pálinka? Hát a gyermekek? Mit tett egy részeg apa fiával? hát egy másik? és egy részeg asszony? Micsoda szokása volt egy részeg apának? Siratják-e az ilyet, ha meghal?

Ismertem egy házaspárt. Isten szép és kedves gyermekkel áldotta meg őket. Ők maguk is egészségesek voltak, és elég jómóduak, hogy az élet kellemeit is megszerezhessék maguknak, más szóval, volt elég aprítani valójok a tejbe. A feleség áldott jó teremtés, istenfélő, munkás, gondos, takarékos; a gazda azonban részeges, pálinkafaló

volt. Mint ő szokta mondani: „a barátság kedvéért“, igazabban pedig a pálinka kedvéért, mindig kész volt az ivásra, bevegült mindenüvé, a hol csak pálinkát érzett, és a nóta vége az lett, hogy az ész csakhamar elpárolgott, és leitta magát. Ha ilyenkor haza ment, volt a ház népének ne mulass. Oreditott, hadonázott, éktelenül káromkodott, és úgy nézett ki, mint a vadállat. A szegény asszony, a ki egész napon át a főzésben sütésben, a gyermekekkel való bajoskodásban elfáradott, talán már az álom enyhítő karjai közt pihent gyermekei körében s ime egyszerre csak felverik, és oly éktelen láрма támad, mint ha tűz volna a portán. A vége mindig káromkodás, veszekedés, sírás és jajgatás lett. S mi okozta ezt? A pálinkaivás. De ez csak egy eset ezer és ezer közül.

Szegény családanya, szánandó gyermekek, ti tudjátok legjobban, hogy mily pokoli méreg a pálinka! Miért rettegték már előre, ha apátok a korecsmába megy, vagy betörülködve hátracsapott kalappal érkezik haza? Ti szóljátok a pálinkaivás gonosz voltáról; ti mondjátok meg, hasznos-e? Szükséges-e az? Ki tudná szenvedésteget, fájdalomtokat leírni, s könnycseppjeiteket megszámlálni. Borzasztó állapot lehet egy gyenge szelid természetű asszonynak ily részeg emberrel, vagy inkább dühös állattal egy födél alatt lenni éjjel nappal! Mily nagy erőre, önmegtágadásra van szüksége, hogy részeg urának gorombaságait, káromkodásait, bántalmait hallgassa és elnyelje, nehogy a bajt még nagyítsa! Mentsen Isten az ily felpálinkázott örülttel még csak szóba állni is, vagy kikötni. Legjobb elvonulni míg a mennydörgésnek és villámlásnak vége nem szakad, s vad kifakadásaira nem felelni semmit. Csak az Istent kérjed: adjon erőt, hogy terhedet viselhesd. Hasztalan ilyenkor minden kérés és rimánkodás. Ront, bont, tör, mindent a mi útjába kerül, s ha rajta állna

sarkából a világot is kimozdítaná. Muskatal hangjával dalolna, füttyölne de csak dűnnyög. Nem törődik semmivel és kész vakmerően szembeszállni a legnagyobb szerencsétlenséggel, melyet talán egész életén át siratand. Néha pajtásokkal rúkol elé s házat korcsmává teszi. Van aztán káromkodás, ordítás, kurjongatás, piszkos beszéd mértéken felül. Hanem aztán ha elfogy a nóta, akkor jön még a keserű óra; kesereg mint fazékban a hurka; úgy néz ki, mint a Pílátus macskája; mossa a kezét, hogy ő nem tud semmiről; hímez-hámoz; mentetetődzik, látja, hogy üres a láda fia; sírja a krokodil könyeket, felesége sír és szomorkodik, gyermekei nyögnek; ekkor esik le az álla s izeg-mozog mint a rossz felhő.

Tudok esetet, hogy egy ember valahányszor felpálinkázva ment haza, egy kést tett felesége elé, fenyegetvén őt, hogy nyakát az éjjel azzal vágja el. Minő éjszakái lehettek e szegény aszszonynak, — mert nem tréfa beszéd, vagy ijesztés ám az! Hisz egy résztgtől, a kinek esze nincs helyén, a ki nem tudja, hogy mit cselekszik, aki tele van indulattal és dühösséggel, minden kitelik. Hányszor megesett már, hogy részeg ember a feleségét megölte s csak akkor tudta meg, hogy mit cselekedett, midőn kijózanodott és felesége koporsója mellé kelle állnia!

Már az a folytonos nyugtalanítás is mily szerencsétlenség egy háznál! Lehet-e ott szó szeretetről, egyességről, boldogulásról! Hogy ne volna átkozott a pálinka, mely anyyi életboldogságát tépi szét!

Hát a gyermekek! Mit nem szenvednek még ezek is a pálinkaivás miatt! hányszor kell nekik is anyjokkal együtt szaladni, menekülni a veszély elől! Így szaladtak egykor el a gyermekek hazulról anyjokkal részeg apjuk elől. De a kis József, ki akkor tanult járni, bent maradt: részeg

apja, lábánál fogva felkapta, hogy majd az anyja után hajítja s úgy megrántotta a kis ártatlan lábát, hogy örökre sánta lett.

Egy másik apa szintén részegen ment haza s csecsemős gyermeke a bölcsőben épen sírdogált. Ez annyira boszantotta őt, hogy felkapta a gyermeket és a szecskavágó késsel a kisedd fejét szét akarta vágni: szerencsére épen akkor jött be valaki s megakadályozta az esztelen tettet. — Semmiféle ital nem teszi az embert annyira vaddá mint a pálinka.

De akkor is borzasztó dolgok történnek, ha az anyák isznak pálinkát. Egy asszony részeg állapotában, a nélkül, hogy tudta volna mit cselekszik, kitette szopós gyermekét a hóra, de a szomszédból észrevették és másnap reggelig magukhoz vették az ártatlan lelket.

Hát egy másik asszony hogy járt? Részegen feküdt le s midőn reggel szopós gyermekét keresi, az ágy mellett a földön meghalva találja. Mennyi szerencsétlenség támad a pálinkaivástól!

Egy apa is furcsa szokást vett fel, ha nyakig volt pálinkával. Ilyenkor tudniillik ha pénz volt zsebében az utcán boldognak, boldogtalannak osztogatta; otthon pedig előhívta gyermekeit, maga elé sorba állította őket és miután hosszú, bolond beszédet tartott nekik, az ajtót bezárta s mindeniket a fal felé fordítva megkorbácsolta. Ha az anya, vagy más, aki a háznál volt, felszólalt, még rosszabb volt. Ily örültté, ily kegyetlen állattá teszi a pálinka az embert!

A részeges ember borzasztó átok és csapás a családi életben, azért nem igen bánják, ha úgy el megy is a háztól mint a mult esztendő; halálán is nem nagyon szomorkodnak még tulajdon gyermekei sem, sőt inkább örülnek. Egy ilyen részeges apát véletlenül halva találtak. Kis ártatlan gyermeke nagy örömmel szalad anvjához

mondani: édes anyám, édes apám meghalt, többé nem ver már meg. — Ez nem mese, hanem igaz történet. Csakugyan hány anya és gyermek átkozza még a halálos ágyon is azt, aki részeg állapotában őket annyira bántotta, keserítette, egész életüket megrontotta és a pálinkaivás által koldusbotra juttatta. Mert a pálinkaivás a családi élet boldogságával együtt elviszi a jószágot is, el a gyermekek kenyerét és ruháját, el a munkával keservesen szerzett, vagy a takarékoság által összegyűjtött filléreket is a mint mindjárt látni fogjuk.

9.

Sok jószágba s pénzbe kerül-e a pálinka? Mit tehet sok részeges ember? Hova hívtak gyóntatni? Minő embert láttam egyszer az uton! Ki volt az? Hol verik legtöbbször a dobót? Olcsó-e a pálinka? Mennyibe kerül? Csoda-e, hogy a zsidó korcsmáros meggazdagodik? Mikor válik hasznára a pálinka? Mit vegyünk az árán? Hogyan van sok ember? Mire jut azután?

Még az egri „Népujság“ nótárusa sem tudná ritytyigségesen kiszámítani, hogy a gonosz pálinkaivás az egészségen, életen és házi boldogságon kívül, mennyi jószágba és pénzbe is kerül. Ha azt mind egy rakásra lehetne gyűjteni, papírpénzben is nagyobb lenne a símai hegyénél.

Bizony sok részeges ember ökölrel törölheti a szemét, ha az üres láda fiára néz, vagy az árendásból lett zsidó „tejsúr“ huszonkilenc fertályföldje mellett elhalad. Akarata ellenére is szájjára jön a nóta:

Volt a szőlőben határom,
De eladtam tavaly nyáron
S az ára
Garatomon lejára.

A korcsmából meg már régen
Kikopott az emberségem.
„Adsza, — ne!”
Ilyen szépen főznek le.

Beteghez gyóntatni hívtak. Egy hegyoldalba, pinceházba vezettek; se bútor, se ruha, se ágy benne, s a beteg nyöszörögve egy deszkán nyújtózott. A lelki vigasztalás vétele után a beteg és felesége segítséget kértek tőlem, sírva panaszkodván mind a ketten, hogy nincs semmi ennivalójuk; a beteg három napja, hogy semmit nem evett, akkor is csak tehénrépát nyersen. Isten panaszképen ne vegye. adtam is nekik néhány krajcárt és szívből megsajnáltam sanyarú állapotukat. Hazafelé mondja a harangozó, hogy ez a házaspár: még nem régen is féltelmes gazda volt, de már a nagy zsidóé, az árendásé a föld is a ház is: a gazda egyszer pálinkás jó kedvében 400 frtért mindenét eladta: így jutottak semmire. Két derék fiok van; iparkodók, takarékosak; van is már valamijük, úgy, hogy segíthetnék szülőiket: de neheztelnek rájuk, hogy az örökséget eltékozták, azután meg szégyenlik is, hogy rossz életű apjuk van és ha adnak is neki valamit, mindjárt a korcsmába küldi. Egy példa azon ezer és ezer részegesek közül, kiket már a pálinka koldusbotra juttatott!

Egy furcsa kinézésű nadrágos embert láttam egyszer két kerekű taligán menni. Izmos ember volt, ruhája azonban rongyos és piszkos. Kérdém valakitől, hogy micsoda ember ez? Hires magyar nevet említettek, hogy annak hívják. Tízezer hold földje volt és most koldulni jár ismerőseihez, hogy meg ne haljon éhen. Mindenét megitta, elrészegeskedte. Ha alamizsnát kap, azt is viszi a korcsmába pálinkáért. Szegény, a legnagyobb kinok közt halt meg. — Másik áldozata ez a részegeskedésnek, a ki örökségét egy kis pálinkáért

eltékozolta, mint Ézsau egy tál lencséért. Így pusztul most Magyarország; így kerül idegenek kezére; így gazdagodnak a zsidó korcsmárosok; így lesz belőlök pár év alatt nagyságos tejsúr, mert hisz a pálinka mérésnél olcsóbb módon, kevesebb fáradsággal senki nem jut pénzhez. Hol verik legtöbbször a dobot, hol lehet látni legtöbbször a végrehajtót és zsidót? Nem a részegesek házában-e?

Pedig milyen olcsó az a pálinka! az árendás majd hogy ingyen nem adja és még meg is szerzi: és mégis mennyi földbe, házba, pénzbe kerül az sok embernek; mégis minő hirtelen megszedi magát a zsidó korcsmáros!

Magyar embernek a számítás nem kenyere, azért pusztul oly nagyon főképen napjainkban. Ez az oka, hogy nem tudja, nem is veszi észre, hogy mennyi megy el tőle csak garasonként is pálinkára, hát még forintonként! Tegyük fel, hogy egy gazda naponként csak 10 krajcárt ad pálinkára. Ez egy éven át 36 frt 50 krajcárra megy; tíz év alatt pedig kerekszám 365 forintra megy. Csak egy embernél! Száz ember pedig ugyancsak 10 krajcárjával egy éven át kiad háromezer hatszáz ötven forintot; tíz éven keresztül pedig harminchatezer ötszáz forintot! Csak kimondani is sok! Hát a ki a forintokat hajigálja, mennyit költhet pálinkára? Nem csoda aztán, hogy Nyakigláb korcsmáros, a ki még 15 év előtt rongyszedő volt, és egy batyuval jött a faluba, most már földes úr, és az egész falu neki dolgozik, még pedig erősebben, mint a robot idejében földes urának dolgozott.

Szomorú sor biz ez, de tagadni nem lehet mert így van. És a ki pálinkára ennyi pénzt kivet, még csak azt se mondhatja, hogy arra szükség volt, vagy javára vált, mert pálinka nélkül

párki is élhet, és ha nélkülözi is nem szenved semmi kárt, sőt akkor lesz hasznára a pálinka, ha azt nem issza. V é g y a z o n a p é n z e n, melyet pálinkára szántál, kenyereket és ruhát! Hisz épen azt tapasztaljuk, hogy olyanok adják legkönnyebben a garast pálinkára, a kiknek se kenyere, se ruhájuk. Sok ember úgy van, hogy tartozik fűnek fának, adóját nem fizeti; gyermekei rongyosak, kenyerere nincs: de azért a pálinkának meg kell lenni! Hányan vannak főképen faluhelyeken, hogy már templomba sem tudnak járni, mert nincs tisztességes ruhájuk: de van ám pálinkájuk! Úgy él mint a korpás kutya, de azért pálinkának minden reggel lenni kell. Nem csoda, ha az ilyen nép soha nem boldogul; koldusbotra jut, és mind testileg, mind lelkileg nyomorulttá lesz.

10.

Kerüljétek a korcsmát és pálinkaivást!

Azokból, a miket eddig mondogattam, minden okos észnek be kell látni, minden szívnek érezni, hogy a pálinka mérge és töméntelen bajt okoz! Betegség, kora halál, veszekedés, boldogtalanság, különféle gonoszság és szegénység terem minden nyomdokán. A pálinkaivás mint valami ragadozó állat, mint a krokodil elnyeli az életet, pénzt és boldogságot; szaporítja a pereskedést, az orvosi és patikai költségeket; benépesíti a börtönöket és bolondházakat. Nagyobb (usztitást és károkat szül, mint a háború vagy elemi csapások.

Azért a kinek csak emberszerető szíve van, velem együtt azt tanácsolja: kerüljétek a pálinkaivást, kerüljétek a korcsmát! M hasznot húztok innét? Mulatni akartok? Mulasatok inkább borral, sörrel, vagy más szelídebb

egészségesebb italokkal; mulassatok táncsal, enckel és zenével! Mulassatok otthon és ne a kocsmában! Itt az ember a pálinkától elveszti a eszét; vadállattá lesz; Istent káromolja; verekedésbe keveredik és másoknak ros példát ad.

Kerüljétek a kocsmát! Mert mi a kocsmá? Az ördög tanyája, a gonoszság fészke, a családi boldogság sírásója s feneketlen hordó, mely a legnagyobb jószágot is elnyeli.

Kerüljétek a kocsmát! Hányan lettek itt már szerencsétlenné, hányan találták itt sírjokat, hányan kaptak halálos nyavalyákat!

Kerüljétek a kocsmát! Ellenségtek az, a ki titeket oda csábit; időtöket, mindeneteket elrabolja, s gonoszságokra visz.

Kerüljétek a kocsmát! Hisz ott jót senki nem tanul; nem öröm, hanem szomorúság, nem béke, hanem veszekedés a kocsmázásnak rendesen a vége.

Kerüljétek a kocsmát! Hány apára, hány anyára, hány gyermekre hozott már az szerencsétlenséget és holtig húzódó szomorúságot!

Kerüljétek a kocsmát! A pénzt, melyet arra szántatok, fordítsátok javatokra másképen, vagy tegyétek félre!

Ha egészségtekre, boldogságtokra, családotok javára s becsületetekre adtok valamit; ha a verekedéstől, káromkodástól és a gonosz élettől tartózkodni akartok: kerüljétek a kocsmát, kerüljétek a pálinkaivást!

II.

Hogyan gondolkoznak néha az emberek? Patkányméreg és emberméreg. Mit kellene tenni a pálinkaárulással? Mit tettek már máshol? Szabad-e árulni az éretlen szilvát? A nagy kártyajáték. Egerek és patkányok. Régentén miért szenvedtek

a zsidók? Mire tanítják a gyermeket az iskolában? Mire kellene még? Miből volna nagyobb haszna az országnak?

Furcsán gondolkoznak néha az emberek. Ha házában annyi sok patkány van, hogy a macskák nem bírják kiirtani, menj a patikába patkányméregért. A patikárius orvosi levelet kér tőled, miután mérget e nélkül senkinek sem adhat. Ha az orvostól megszerzed a receptet s visszalépdegélsz a patikába, előhoznak neked egy különös edényt, melyben a méreg nagyon gondosan el van rejtve, nehogy valami módon szerencsétlenséget okozzon. Akkor aztán kivessznek belőle egy kevés fehérszínű port; papirba takarják, és figyelmeztetésül, hogy a papirban méreg van, halálfejes pecsétet ragasztanak reá. Így rendeli ezt a világi előjáróság, hogy a méreggel vigyázatlanul ne bánjanak, s nehogy ember vesszen el a pakány helyett. És ez rendén is van így. Ámde embermérget, mely a testet lelket megöli, lehet adni, venni, tetszés szerint, orvosi levél nélkül! Avagy nem embermérge-e a pálinka? Hányan haltak már szörnyet a pálinkától, és az előjáróság tett-e valamit? Hány ember lett már a pálinkaivás miatt koldus-sá, rendetlen életűvé, bolonddá, őrültté, gyilkossá, ördöggé: s tiltja-e az árulását valaki? A mely okból tilalmazzák a patkányméreg szabad árulását, ép azon okból kellene eltiltani a pálinka tetszés szerinti használatát is, amint ezt már némely országban próbálgatták is. Így például 1853-ban, Amerika tizenkét tartományában nem volt szabad a spiritust kis korcsmákban árulni. Mindjárt nem történt annyi gonoszság, és nem is volt annyi rab. Ki nem lehet mondani, mily nagy hasznára s dicsőségére válnék az országnak, ha a pálinkaárulással és ivással felhagynának!

Ha a piacon éretlen szilvát vagy más tökéletlen gyümölcsöt árulnak, az előjáróság azokat lefoglalja, nehogy azok által az egészséget meg-

rontsák. Nem százszor inkább kellene-e így tenni a pálinkával, mely az egészséget milliószor jobban rongálja mint az éretlen gyümölcs? Tiltanak némely kártyajátékot is, a hol tudniillik módfelett nagyban játszanak úgy, hogy sokan mindenöket elveszítenék: ámde a pálinkaivást nem tilalmazza senki, pedig ez szintúgy koldusbotra juttat, mint az a nagy kártyajáték. Ugy van biz a, hogy az egereket vadásszák, a patkányokat pedig hagyják szaporodni s pusztítani.

Régentén a zsidók sokat szenvedtek azon ráfogás miatt, hogy a kutakat megmérgezik. Most a bunda-pálinkát áruló korcsmárcsok valósággal ezt teszik: a vizet megmérgezik, és ezt bánja-e valaki? Bizony ha az, a ki pálinkát főz és mér, meggondolná, hogy mennyi életnek, boldogságnak készít és oszt ő halált, ha mind előtte volna az a sok kár, elhanyagolt munka, átok, káromkodás, gyilkosság, rendetlen élet, melyekre a pálinka viszi az embert, — mint Judás a harminc ezüst pénzt, úgy vetné el magától a főzőfazekat és itét. Az is bűnös, a ki a bunda-pálinkát készíti. Vagy azt mondod, hogy ez a mesterséged? Válassz más foglalkozást, még akkor is, ha károddal járna! Embertársaidal és hazáddal tenél jót!

A gyermekeket arra is tanítják az iskolában, hogy melyek a mérges növények? Nem kellene-e arra is tanítani, hogy melyek a mérges italok: ezek közé venni a pálinkát is?

A pálinka ezreket visz sírba, milliókat megmérgez: és ezt az előljáróság nem tilalmazza, sőt e méregárulásból még rengeteg hasznot húz! Minél több ember hal el a pálinkától, minél több család jut koldusbotra általa: az országnak az akcizból annál vastagabb a haszna! De minő nyereség ez? Sokkal többet nyerne az ország, ha az emberek pálinkát nem innának: egészségesek, re

des életűek, jó erkölcsűek és munkások volnának, kevesebb kiadásra volna a peres dolgokra és börtönökre is. Vagy ha az országnak az akcizra szüksége van, vegye be azt más uton. Különben a spirituszt fogyaszthatnak ezután is firnaiszba, politurra és a patikában.

12.

Az előjáráságtól mit várhatunk? Mi volna a fődolog? Hogyan kell kipisztítani a rozsz fát? Mit kell tenni a pálinka ellen? Mit tesznek más országokban? Egy írlandi pap; egy másik német káplán. Miket műveltek ezek a pálinkaivás ellen? Hát a francziák? Egyedül mi hallgatunk és nem teszünk semmit? Egyesülni kellene a pálinkaivás ellen!

Azonban az előjáráságtól ilyes dolgokban főképen a mai szabados világban, ne várjunk sokat. Nem igen gondolnak most egyes emberek életével és boldogságával: csak fizess meg a rengeteg adót, ha nincs is kenyered, és töltsd ki a katonai szolgálatot, azután tehetsz a mit akarsz. Az is igaz továbbá, hogy ha betiltanák is a korcsmákat, kérdés: hogy azt, a ki veszni indult, meg lehetne-e menteni? A mérges fa gyökere a szívből az akaratban van. Tehát más volna itt a fődolog. Micsoda? Felnyitni azok szemeit, kiknek szemeik vannak, de nem látnak; fejökbe verni szép szóval, tanácssal, kéréssel azoknak, akik nem érik fel maguktól ököllel, hogy minő káros az a pálinkaivás, mennyi sok rozszra, szerencsétlenségre viszi az az embert és azt, hogy meg lehet élni nélküle! Beszélni kell mindenfelé, hogy a pálinka mindenkinek ártalmas, azért attól tartózkodni kell. Ne gondoljunk azzal, hogy mások mit mondanak, mit tesznek, vagy mit adunk a munkásoknak, vagy mivel kínáljuk meg akkor vendégeinket: csak arra törekedjünk, hogyan lehetne a pálinkaivástól szabadulni? Egészen le

kell mondani a pálinkáról! Milliók, a kik a pálinkaivás miatt betegek, szegények, szerencsétlenek, boldogtalanok és bűnös életűek lettek volna, egészségesek és boldogok lennének. Az egészség, élet, vagyon, házi béke s a lélek üdve, egy nagy ellenségtől szabadulna meg. Tövestől kell kiirtani a rossz fát, nehogy a gyökérről újra kihajtszon. Ti, kik embertársaitokat szeretitek és keresztények vagytok, kik embertársaitokat testvéreiteknek tartjátok: ime az alkalom velök jót tenni, őket a bajtól visszatartani!

Egyesülni kellene a jóknak; mértékletességi társulatokat állítani, oly czélból, hogy

először maguk a tagok pálinkát nem isznak;

másodszor, oda törekednek, hogy mások se igyanak. Más országokban régen ismerik az ily egyleteket és módfelett sokat használnak.

Észak-Amerikában már 1818-ban voltak ily egyletek. 1835-ben már annyira megszaporodtak és úgy dolgoztak, hogy négyezer pálinkafőző és nyolcezer kocsmáros beadta a kulcsot és más dolog után látott, mert a kocsmában megakadt a kereset. A községekben szótöbbséggel ellene betiltani a pálinkaárulást, mint Amerikában.

Európában 1838-tól 1846-ig másfél ezer lemondó, vagy mértékletességi társulatot állítottak s hat millió ember iratta be magát. Az egész világon húsz millióra teszik azok számát, a kik így a pálinkaivásról lemondottak.

Csak egy ember mennyit tett Irlandban ez előtt negyven-ötven évvel: érdemes lesz elmondani. Irlandban 1724-ben kapták fel a pálinkaivást és mint szeles időben a tűz, úgy terjedt az mindenfelé. 1749-ben, tehát 25 év alatt csak egy városban, Dublinban ezerkétszáz kocsmát nyitot-

tak. Lehet gondolni hogy folyt a dñom-dánom, de még inkább ha későn is a szánom-bánom. Iszonyu sok szerencsétlenség történt és pusztult, romlott a nép. Egyszer csak egy Mathju (angolosan írva Mathew) nevű fiatal pap szóba hozza a templomban a pálinkaivást és hatalmasan kikel ellene. Először kinevették és kicsúfolták, de ő nem tágitott, csak hajtotta tovább a magáét. Három hónap mulva már ötszázan ígérték meg neki, hogy pálinkát nem isznak soha. De még ez semmi. Híre ment a városban a pap beszédének és mikor a pálinkaivásról beszélt, mindig kisebb lett a templom, úgy hogy kénytelen volt nagyobb templomba menni, nem sokára pedig már a szabad ég alá szorult, mert a lemondó társulat tagjainak száma ötvenezerre szaporodott!

Bezzeg már a falukról is kívánták hallgatni beszédét és nagy számmal jöttek hozzá. A pap utra kelt; 1838-tól 1843-ig bejárta az egész országot és öt milliónál többen hallgattak szavára s lemondottak a pálinkáról.

Elment azután London városába is. Csak az úton nyolevannégy ezer tett neki fogadást, hogy a pálinkától elfordul. Londonban ötven-hatvan ezren, sőt százezren is hallgatták egyszerre. Az volt a szokása, mikor ennyi hallgatója volt, hogy megjelent egy nagy térségen és ott beszélt hallgatóinak; különben pedig a templomban tartotta tanítását. A beszédben segítettek neki mások is, maga nem is győzte volna mindig. Egy-egy nap 11 órától estig huszan, huszonötön is beszéltek.

És mire jutott ez a híres ember? A sok járás, kelés és költekezés elvitte minden pénzét, sőt még adósságot is csinált, s mivel ezt nem bírta kifizetni az adósok börtönébe került. A mint ezt az országban megtudták, negyvenhat ezer talért gyűjtöttek össze számára s kiszabadították börtönéből a legnagyobb tiszteletre méltó férfit!

A kormány pedig hétszáz tallér évi fizetést rendelt neki jutalmul. Meg is érdemelte. Hat millióra teszik azok számát, a kik szavára a pálinkáról lemondottak, s ezáltal végtelenül sokat használt hazájának.

A németek közt is volt ugyanekkor ilyen pap: Szeling nevű, hanem már ez amattól tanult. Mint káplán nyolcvankétezer személyt vont el a pálinkaivástól. Az volt a szokása, hogy a templomban először prédikált, azután a kik a mértékletességi társulatba akartak beállni, fenhangon ezt mondatta el velük: Igérem, hogy Isten segítségével minden tüzesítő italtól tartózkodom, és azon leszek, hogy mások is tartózkodjanak. Fáradozásaiért szépen ki is tüntették: két aranykeresztet kapott; egyet a görög királytól, egyet pedig egy német nagyhercegtől.

Hát a franciáknál mit tesznek a pálinkaivással? Néhány év előtt ott is állítottak már mértékletességi egyleteket, melyek minden évben jobban terjednek, és évenként közös gyűlést is tartanak. Ekkor azután megbeszélik, hogy mennyire haladtak és mi lenne jobb. Ilyenkor az egylet azoknak, a kik a pálinkáról lemondottak és szavukat becsülettel megtartották, valamint azoknak is, a kik ebben fáradoztak, jutalmakat és kiüntetésekét osztogat. Éspedig:

1. A hatvan éveseknek és ennél öregebbeknek, kik egész életen át mértékletesen éltek, becsület-levelet ad, mely a társulat legnagyobb kiüntétese.

2. A kik a pálinkaivás ellen fáradoznak, és a mértékletességet terjesztik, azokat ezüst éremmel jutalmazza.

3. A kik legalább is tíz év lefolyása alatt jól és mértékletesen éltek, bronz-éremet kapnak, néha pedig 15—30 forintos takarékpénztári köny-

vecskét is nem annyira jutalmul, mint ösztönzésül a kitartásra.

4. A társulat összeírja s felolvassa azok neveit, a kik egy éven át jó viseletök állhatatossága által kitüntek.

Ezen társulat 1878-ban 94 becsület-levelet 17 ezüst érmet, 343 bronz érmet, és 44 takarékpénztári könyvet osztott ki.

Csak mi magyarok hallgatunk; csak egyedül mi nem teszünk semmit! Azt tartjuk: ott a pap, arra való, hogy prédikáljon róla. Amde mit ér ez magában, ha a papot senki nem segíti? A pap az iskolában is tanítja, hogy a mértékletlenség halálos bűn: de ez még mind kevés. Sorakozni kellene a pap körül s egyesülni a pálinkaivás ellen! A jóknak kellene sorakozni, s a fiatalságot felvenni, hogy az ideje korán, már gyermekkorában megutálja a részegséget, és megszeresse a józan életet. Ezt is, mint minden jó szokást a gyenge korban kellene beléjük oltani. Ne mondja senki, hogy ő úgy sem részeges és nem iszik pálinkát. Hisz a kik már fülíg úsznak és elmerültek, az olyanokhoz már hasztalan beszélünk, s olyan volna, mintha döglött lovat vernénk, fogadásuk is olyan mint az egy éjjeli fagyás: nem sok haszna s foganatja van. Épen olyanoknak kellene a társulatba lépni, a kik pálinkát nem isznak, hogy azután sem igyanak, mert hisz mindig olyanokból lesznek az iszákosok, a kik az előtt nem ittak. Vagy akkor szándékozol menekülni, ha már az ár elsodor? akkor oltani a házat, midőn már az elhamvad és megmenteni semmit nem lehet? Irasd be magad, ha oly erősen állsz is a józanságban mint a Sion hegye!

Ne hagyjuk pusztulni hazánkat, melyet ősanánk véreikkel szerzetek nekünk; ne engedjük

veszni népünket, melyet úgy is rég ver már a teremtő, s leginkább önbűnei miatt. Ezen bűnök egyike: a pálinkaivás, mely mint romboló árvíz borítja már szerte hazánkat. Küzdjünk e halálos baj ellen e g y e s ű l t e r ő v e l, szóval és írással: lehetetlen, hogy ép érzék és romlatlan szív be ne vegye az okos szót és igazságot! . . .

Szerzőnél még a következő művek kaphatók:

Vallásszabadság vagy egyház és állam. Pályanyertes mű. Irta: Bartók István. Ára 1 frt 20 kr.

Pázmány Péter. Élet és korrajz. Irta: Bartók István. Kiadja az egri egyházmegyei irodalmi egyesület. Ára 20 kr.

